



SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060102

DOM
2011-11-23
Stockholm

Mål nr
M 825-11

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, miljödomstolen, dom 2010-12-21 i mål nr M 466-10, se bilaga

KLAGANDE OCH MOTPARTER

1. Jiingevaerie sameby, c/o Marianne Persson, Valsjön 4720 A, 830 67 Valsjöbyn
Ombud: advokaten Camilla Wikland och jur. kand. Karl Larsson, Gärde Wesslau
Advokatbyrå AB, Kungstorget 2, 411 17 Göteborg
2. Statkraft SCA Vind AB, 851 88 Sundsvall
Ombud: advokaterna Magnus Fröberg och Camilla Husebye Becker, Fröberg &
Lundholm Advokatbyrå AB, Sveavägen 17, 111 57 Stockholm

MOTPART

Länsstyrelsen i Jämtlands län, 831 86 Östersund

SAKEN

Tillstånd till uppförande och drift av gruppstation för vindkraft vid Ögonfågeln i
Ragunda, Sollefteå och Strömsunds kommuner

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen ändrar miljödomstolens domslut endast på följande sätt.

Prövotidsvillkoret P2 ska kompletteras med följande åttonde strecksats:

- Vid behov uppföra hägn och bidra med transporter av renar.

Mark- och miljööverdomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken åt tillsynsmyndigheten att, tills annat bestäms, fastställa de närmare provisoriska föreskrifter som behövs under provotiden vad avser hägn, stödutfordring och transporter av renar.

Giltighetstiden för tillståndet bestäms till trettio år från den dag då tillståndet tagits i anspråk.

Dok.Id 970943

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00	08-561 675 59	måndag – fredag
103 17 Stockholm		08-561 675 50		09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se		
		www.svea.se		

BAKGRUND

Länsstyrelsen har genom beslut den 14 januari 2010 lämnat Statkraft SCA Vind AB (bolaget) tillstånd enligt miljöbalken att uppföra och driva gruppstation för vindkraftverk vid Ögonfågeln i Ragunda, Sollefteå och Strömsunds kommuner. Tillståndet omfattar en maximal uteffekt om 100 MW och maximalt 40 vindkraftverk. Länsstyrelsens beslut överklagades av Jiingevaerie sameby (samebyn) till miljödomstolen, som i dom den 21 december 2010 ändrade beslutet genom att bl.a. bestämma tillståndets giltighetstid till 30 år från den dag tillståndet vunnit laga kraft.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Samebyn har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen inte ska lämna tillstånd till den sökta verksamheten. Samebyn har i andra hand yrkat, för det fall Mark- och miljööverdomstolen lämnar tillstånd till den sökta verksamheten, att denna ska begränsas så att inte vindkraftsparken placeras närmare samebyns flyttleder och uppsamlingsområden än 5 km, samt att tillståndet förenas med ytterligare villkor till skydd för samebyns rennäring enligt följande.

1. Under drifttiden får mänsklig aktivitet i områdena från sökandens sida inte förekomma mer än vid ett tillfälle per vecka.
2. Jiingevaerie sameby ska ge sitt uttryckliga godkännande innan dragning av vägar och elkablar får ske inom samebyns vinterbetesområde.
3. Buller från verksamheten ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalent ljudnivå än 35 dB(A) i något område som omfattas av Jiingevaerie samebys renskötsel.
4. Anläggningsarbete och nedmonteringsarbete i Jiingevaerie samebys renskötselområde under perioden 1 oktober till den 30 april får endast äga rum efter samebyns explicita medgivande.
5. Utredningsvillkor 1 ska justeras så att det preciseras att utredningen ska bekostas av bolaget men utföras av NINA (Norsk Institutt for Naturforskning) och att utredningsvillkoret även ska omfatta en undersökning om hur området används idag, vilken ska genomföras under en period av fem år innan anläggningsarbetet påbörjas.

Bolaget har överklagat anslutningsvis och i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra miljödomstolens dom på så sätt att begränsningen av giltighetstiden för det meddelade tillståndet upphävs. I andra hand har bolaget yrkat att tidsbegränsningen knyts till den dag då tillståndet togs i anspråk istället för till den dag då tillståndet vann laga kraft.

Samebyn och bolaget har bestritt varandras yrkanden.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har bestritt bifall till samebyns yrkanden, samt medgett bifall till bolagets förstahandsyrkande.

Naturvårdsverket, Sametinget samt Ragunda, Sollefteå och Strömsunds kommuner har inkommit med remissyttranden.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parter och remissinstanser har sammanfattningsvis anfört följande.

Samebyn

Tillåtligheten

Sökandens miljökonsekvensbeskrivning avseende påverkan på rennäringen är så bristfällig att den inte kan ligga till grund för prövningen. I det fall utredningen ska anses vara fullgod är det först efter beaktande av det material som samebyn har gett in i målet. Detta material pekar dock på helt andra slutsatser än vad sökanden har dragit i sin miljökonsekvensbeskrivning.

Det måste antas att vindkraftparken i sig kommer att bortfalla som betesområde samt att det kommer att uppstå en undvikelseffekt för renar kring vindkraftverken uppgående till mellan 2 och 5 km. Denna effekt har inte beskrivits i miljökonsekvensbeskrivningen – inte heller vad denna effekt får för påverkan på renskötseln i det störda området eller för samebyns renskötsel som helhet. Vidare synes inte sökanden heller ha beaktat de följd effekter som uppstår genom störningarna för rennäringen. Att samebyn inte längre kommer att kunna använda sin flyttled har föreslagits kunna lösas genom lastbilstransporter. De ökade utsläpp som dessa

transporter genererar har inte redovisats i miljökonsekvensbeskrivningen. Inte heller de hälsoeffekter som uppstår för renarna vid lastbilstransporter och utfodring.

Den påverkan som den sökta verksamheten utsätter rennäringen för leder till att mycket stora områden av samebyns renskötselområde bortfaller. Det kommer att uppstå en undvikelseeffekt för renarna vid etablering av vindparken. Denna undvikelseeffekt kommer inte bara att leda till att renarna undviker vindparken utan även en zon på flera kilometer kring vindparkerna. Den idag helt förhärskande åsikten i forskningsleden att det är det regionala perspektivet på störningars effekter som ligger närmast sanningen och att det är undvikelseeffekterna som är det relevanta måttet på hur störningar påverkar en djurpopulation. Det är inte hur ett enskilt djur reagerar akut och temporärt som är relevant. Det kommer dessutom att vara människor i vindparken i stort sett varje dag för att utföra serviceåtgärder. Med den mänskliga närvaron följer även bilar, snöskotrar m.m. Detta förhållande bidrar naturligtvis till undvikelseeffekten.

Undvikelseeffekten uppgår med största sannolikhet till minst 2 km från vindparkens gräns och påverkar renskötseln genom närheten till den flyttled som leder in i Halåns vinterbetesområde. Detta innebär att ett område omfattande hela vindparken samt en omfattande störningszon kommer att bli omöjligt att använda för samebyn. På andra sidan flyttleden är vindparken Bodhögarna planerad. Avståndet mellan de bägge vindkraftparkerna är ca 3 km. Flyttleden ligger såldes inom störningszonen från båda parkerna från två håll under en sträckning av cirka 6,4 km. Mot denna bakgrund är samebyn övertygad om att den inte kommer att kunna använda flyttleden för att ta sig till fots mellan Halåns vinterbetesland och året-runt-markerna.

Det går inte att kombinera vindkraften och rennäringen. De föreskrivna försiktighetsmåttan förändrar på intet sätt detta förhållande.

En etablering av två vindparker på var sida om flyttleden innebär att samebyns rennäring som helhet påtagligt försvåras genom att viktiga betesområden, flyttleden och bromslandet i norra Halån bortfaller. Detta innebär att hela Halåns

vinterbetesområde riskerar att gå förlorat. Denna effekt förstärks ytterligare genom störningarna från vindparkerna Björkvattnet och Björkhöjden.

Av ovan anförda skäl är den valda platsen inte lämplig med hänsyn till att ändamålet ska uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön och den sökta verksamheten ska därför inte tillåtas.

Eftersom ett tillstånd för Ögonfågeln innebär att bedrivandet av samebyns rennäring påtagligt försvåras strider den sökta vindparksetableringen mot artikel 27 i FN:s internationella konvention om politiska och sociala rättigheter (ICCPR).

Villkor

Det konstateras att miljödomstolar regelmässigt förenar tillståndsdomar med villkor som tar hänsyn till rennäringens behov. Detta framgår även av regeringens beslut den 4 mars 2010 avseende vindkraft i Markbygden i Piteå kommun. Mot denna bakgrund torde det vara klart att det i vart fall har utvecklats en praxis att rennäringen kan komma i åtnjutande av skydd genom villkor.

Bolaget

Begränsning av etableringsområdet

ICCPR har inte inkorporerats i svensk lagstiftning och är inte tillämplig. Om konventionen skulle vara tillämplig så är den tolkning som miljödomstolen gjort av artikel 27 alltför långtgående. Bestämmelsen i artikel 27 innebär ett förbud mot diskriminering, men också en skyldighet för staten att positivt stödja minoriteternas strävanden att bevara sin särart. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter har framarbetat allmänna kommentarer för hur konventionen ska tolkas av medlemsstaterna. Dessa kommentarer är endast rådgivande.

Den totala ytan av de fem vindparker som bolaget har ansökt om att få etablera vindkraft inom, och som samtidigt ligger inom Jiingevaerie samebys vinterbetesområden, är totalt 183 km². Det innebär att vindparkernas totala yta endast utgör cirka 1,4 procent av Jiingevaeries vinterbetesområden. Inom dessa parker kommer endast cirka 5 procent av ytan (eller 0,07 procent av vinterbetesområdena) att tas i direkt

anspråk för etablering av vägar, vindkraftverk och övrig infrastruktur. Lokaliseringen av vindparkerna har dessutom nästan helt skett till områden som Jingevarie sameby inte har angett vara av sådan betydelse att de ska anses vara av riksintresse.

Enligt utredningarna i målet är risken för störningar på rennäringen som störst under anläggningsskedet. Med beaktande av föreskrivna försiktighetsmått kommer dessa störningar dock att vara begränsade. De provisoriska villkor om försiktighetsmått som ska gälla under anläggnings- och driftsskedet går längre än i något liknande fall. Därutöver har bolaget ålagts att utreda ytterligare förslag till skyddsåtgärder, kompensationsåtgärder och ytterligare villkor för att minimera störningar för rennäringen. Avsikten är att samebyn fullt ut ska kompenseras för det intrång som den skulle kunna drabbas av.

De föreslagna vindkraftverken inom Ögonfågeln ligger endast till viss del inom område som vid ansökan av samebyn och Sametinget har angetts vara av riksintresse för rennäringen. Däremot har en stor del av området utpekats som riksintresse för vindbruk. Därutöver bör det beaktas att samebyns flyttning mellan sommarbetet och vinterbetet i huvudsak har skett med lastbil.

Sammanfattningsvis kan inte en etablering av vindkraft inom området anses kunna leda till att rennäringen blir ekonomiskt ohållbar.

Tidsbegränsning

Den nu aktuella verksamheten kan inte anses ha en stor påverkan på omgivningen. Tvärtom är påverkan på omgivningen av begränsad art och i huvudsak koncentrerad till anläggningsskedet.

Tillståndets giltighet kommer, utan en bestämmelse om tidsbegränsning, att sammanfalla med vindkraftverkens tekniska livslängd, som beräknas till cirka 25-30 år. Ett utbyte av vindkraftverken efter denna tid kommer att innebära sådana ändringar som kräver ett nytt tillstånd för verksamheten. Det är dock möjligt att vindkraftverken kan ha en längre livslängd än så om det sker ett gott tekniskt underhåll av verken, något som en tidsbegränsning kan komma att motverka. En tidsbegränsning av

tillståndet är mot bakgrund härav inte miljömässigt eller ekonomiskt försvarbar och skulle stå i strid mot bl.a. hushållningsprincipen i 2 kap. 5 § miljöbalken eftersom helt funktionsdugliga vindkraftverk kan behöva bytas ut efter 30 år enligt nu gällande tillstånd.

Den överklagade domen har knutit tidsbegränsningen till den dag då tillståndet vunnit laga kraft. I de domar som givits samma dag vad gäller vindparkerna vid Stamåsen, Björkhöjden-Björkvattnet och Raftshöjden har istället tidsbegränsningen knutits till den dag tillståndet tagits i anspråk. Med hänsyn till att tillståndet kan tas i anspråk tre år efter det att det vunnit laga kraft, leder denna begränsning till att tillståndets giltighetstid kan bli tre år kortare än för de nämnda parkerna. Så bör ej vara fallet.

Länsstyrelsen

Tillståndet bör inte tidsbegränsas. Motivet till detta är bland annat att en tidsbegränsning av tillståndet kan motverka tekniskt underhåll av verken när tillståndstiden närmar sig sitt slut.

Sametinget

Sametinget har tillstyrkt bifall till samebyns förstahandsyrkande.

Eventuell utbyggnad av vindkraft måste göras så att den samiska kulturen och därmed rennäringen har möjlighet att utvecklas inom Sápmi. Rennäringen får inte begränsas eller omintetgöras. Försiktighetsprincipen måste gälla så länge kunskapen om vindkraftens konsekvenser är bristfällig. Det innebär att en utbyggnad bara kan komma till stånd om det visas att de negativa konsekvenserna för det samiska samhället inte blir för stora. Den traditionella samiska kunskapen bland de berörda samerna måste beaktas. Renskötarna i berörd sameby anses som lokala experter. Om ett projekt inte godkänns av berörda samer ska det inte genomföras.

För att rennäring ska kunna bedrivas behövs olika årstidsbeten. Renen vandrar efter födan och olika betesområden används under olika årstider och förutsättningar. För att möjliggöra användandet krävs strategiska platser och flyttleder. Fullsjöns och Halåns vinterbetesområde, där Bodhögarna, Ögonfågnaden och Björkhöjden-Björkvattnet är

belägna, fungerar som uppsamlingsområde eller bromsland för samebyn. Halån är samebyns största kärnområde. Drygt hälften av samebyns vinterhjord betar i området varje vinter. Området är en förutsättning för att samebyn ska kunna bedriva en hållbar rennäring. För samebyn finns inte något alternativt kärnområde med ersättningsbete av samma kvalitet att använda. För samebyns renskötsel är det avgörande att kunna ta sig till och nyttja Halåns vinterbetesområde.

Kommunerna

Strömsunds kommun gör bedömningen att ett eventuellt tillstånd för en vindpark med vindkraftverk överstigande 150 meter är förenligt med översiktsplanen endast om dispens erhålls som innebär att vindparken kan förses med efterfrågestyrt varselljus. Även Ragunda kommun delar den bedömningen dock att den inte angivit någon höjdbegränsning. Sollefteå kommun har uppgett att den inte har något att anföra avseende samebyns eller bolagets överklagande.

Sammanträde

Mark- och miljööverdomstolen har den 27-28 september 2011 haft sammanträde i målet tillsammans med mål nr M 824-11 och M 847-11 angående tillstånd till bolagets ansökta vindkraftsparker vid Björkhöjden-Björkvattnet och Bodhögarna. Vid sammanträdet hölls sakkunnigförhör med professor Öje Danell, dr Christian Nellemann samt fria partsförhör med Marianne Persson och Thomas Persson som företrädare för samebyn. Under sammanträdet inkom samebyn med ett ytterligare sakkunnigutlåtande från professor Öje Danell, och bolaget med en sammanställning av forskning om vindkraftens påverkan på rennäring från projektet Vindren.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen meddelar samma dag dom i mål nr M 824-11 och M 847-11 angående tillstånd till bolagets ansökta vindkraftsparker vid Björkhöjden-Björkvattnet och Bodhögarna.

Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att rennäringen omfattas av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken.

Mark- och miljööverdomstolen finner vidare att tillämpningen av miljöbalkens regler tillgodoser de åtaganden Sverige har enligt ICCPR.

Mark- och miljööverdomstolen instämmer i miljödomstolens bedömning att miljökonsekvensbeskrivningen som lagts fram av bolaget uppfyller kraven i miljöbalken. Miljökonsekvensbeskrivningen bör således godkännas och kan därmed tillsammans med övrigt underlag läggas till grund för prövningen.

För en verksamhet eller åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska enligt 2 kap. 6 § första stycket miljöbalken väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Det är enligt 2 kap. 1 § samma balk verksamhetsutövaren som ska visa att denna förpliktelse har iakttagits. Kravet på lokalisering gäller enligt 2 kap. 7 § första stycket miljöbalken i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla det. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

Vid bedömning av om en verksamhet är lämpligt lokaliserad ska även bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken beaktas. 3 kap. miljöbalken innehåller vissa generella bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden som föreskriver ett visst skydd för områden som är av betydelse för olika näringar och intressen. Ett särskilt starkt skydd ges åt områden som tillståndsmyndigheten bedömer vara av s.k. riksintresse. Bestämmelserna ger tillståndsmyndigheten vägledning vid bedömningen av om en lokalisering är lämplig.

Av 3 kap. 5 § miljöbalken framgår att mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringen så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra rennäringens bedrivande. Är ett område av riksintresse för rennäringen ska det skyddas mot sådana åtgärder. Mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för energiproduktion ska enligt 3 kap. 8 § miljöbalken så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten av sådana anläggningar. Områden som är av riksintresse för sådana anläggningar ska skyddas

mot nämnda slags åtgärder. Om ett område är av riksintresse för flera oförenliga ändamål ska enligt 3 kap. 10 § miljöbalken företräde ges åt det ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt.

Vad gäller riksintresset för vindkraft kan konstateras att vindkraft är en förnyelsebar energikälla. Därmed kan vindkraften bidra till miljöbalkens mål om hållbar utveckling enligt 1 kap 1 § miljöbalken. Främjandet av produktion av förnyelsebara energikällor är vidare viktigt för att nå de krav som ställs på Sverige med anledning av EU:s klimatåtagande och de nationella planeringsmålen för vindkraft som antagits av riksdagen (se bl.a. Prop 2001/02:143, 2005/06:143 och 2008/2009:163).

Det bör även anmärkas att utbyggnaden av vindkraft, även utanför områden som är utpekade som varande av riksintresse i Sverige, i praxis har ansetts vara ett mycket angeläget allmänt intresse med hänvisning till samhällets intresse av fortsatt utbyggnad av vindkraften. Det får därmed anses vara särskilt angeläget att vindkraftverk kan komma till stånd inom sådana områden som är utpekade som riksintresse för detta ändamål.

Utgångspunkten för bedömningen är således att det är mycket angeläget att tillstånd kan lämnas till den aktuella vindkraftsparken, samtidigt som det inte kan tillåtas ske på ett sätt som äventyrar förutsättningarna för samebyns fortsatta bedrivande av en ekonomiskt bärkraftig rennärning.

Det område av betydelse för rennärningen som är aktuellt vid bedömningen i detta mål är den planerade vindparkens närhet till den flyttled som leder in i Halåns vinterbetesområde, ett område som även används för reservbete av samebyn.

Av den utredning som presenterats i målet får anses framgå att det i viss utsträckning saknas forskning rörande vindkraftverks s.k. regionala och långsiktiga påverkan på domesticerade renar. Det har däremot genom förhör och utlåtanden av professor Öje Danell och dr Christian Nelleman framgått att forskningsläget är relativt tydligt när det gäller vägars och andra tekniska installationers regionala påverkan på andra typer av

ren och att nuvarande forskning entydigt tyder på att vindkraftsparker kan ge upphov till undvikelseeffekt på betydande avstånd från vindkraftverken. Mark- och miljööverdomstolen finner att detta forskningsläge kan utgöra utgångspunkt även för bedömning på vindkraftverks påverkan på domesticerad ren.

Det är svårt att ange ett exakt avstånd för när undvikelseeffekten får en sådan omfattning att den påverkan på renpopulationen leder till att bedrivandet av rennärning tydligt påverkas. Det kan antas att detta avstånd kan vara avsevärt olika beroende på lokala faktorer såsom bl. a. topografi och vindkraftparkernas storlek. Med utgångspunkt i den utredning som samebyn presenterat i målet och med beaktande av försiktighetsprincipen får detta avstånd ändå uppskattas till cirka 5 km.

Av utredningen i målet, och med ovan nämnda bedömning av undvikelseeffekten, har framgått att tillstånd till de ansökta verken kan komma att omöjliggöra användning av flyttleden. Det har också framgått att ett fullständigt skydd för flyttleden skulle innebära att en övervägande del av den ansökta verksamheten inte skulle kunna komma till stånd.

Mark- och miljööverdomstolen bedömer vid en avvägning enligt 3 kap. 10 § miljöbalken mellan å ena sidan, intresset av att vindkraftsparken kan komma tillstånd och, å andra sidan intresset av att skydda flyttleden att vindkraftsintresset bör ges företräde. Vid denna bedömning är det av vikt att det finns goda möjligheter för samebyn att flytta renarna till och från Halåns vinterbetesområde med lastbil, och att få kompensation för bortfall av bete längs flyttleden genom stödutfordring. Även för det fall att vindkraftverken skulle omöjliggöra användning av flyttleden kommer således rennäringens fortsatta bedrivande att säkerställas. Prövotidsvillkoret P 2 ska därför kompletteras på sätt framgår av domslutet. Det bör överlämnas till tillsynsmyndigheten att under prövotiden utforma närmare provisoriska föreskrifter om bl.a. hägn, utfordring och transporter av renar.

Miljödomstolens dom ska därför fastställas så vitt avser tillåtligheten av den ansökta verksamheten.

När det gäller samebyns yrkande om ytterligare villkor bedömer Mark- och miljööverdomstolen att skyddet för rennäringen får anses vara erforderligt beaktat genom de redan existerande villkor och provisoriska föreskrifter som tidigare bestämts samt den delegation till tillsynsmyndigheten att meddela ytterligare föreskrifter under provotiden som följer av denna dom. Samebyns yrkande om ytterligare villkor ska därför avslås.

Mark- och miljööverdomstolen delar miljödomstolens bedömning när det gäller behovet av begränsning av tillståndet i tid. Bolagets yrkande att upphäva tidsbegränsningen ska därför avslås. Däremot bör av de skäl bolaget anfört bolagets andrahandsyrkande bifallas.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Liselotte Rågmark (skiljaktig beträffande motiveringen), tekniska rådet Staffan Lagergren och hovrättsrådet Eywor Helmenius, referent, samt tf. hovrättsassessorn Catharina Adlercreutz. Skiljaktig mening, se nästa sida.

Föredragande har varit Erik Ludvigsson.

Hovrättsrådet Liselotte Rågmark är av skiljaktig mening beträffande motiveringen på sätt som framgår av följande.

Jag ansluter mig till majoritetens domskäl till och med det stycke som lyder ”Det område av betydelse för rennäringen som är aktuellt vid bedömningen i detta mål är den planerade vindparkens närhet till den flyttled som leder in i Halåns vinterbetesområde, ett område som även används för reservbete av samebyn.” Därefter anför jag följande i stället för de fyra efterföljande styckena.

I vart fall efter vindparkens etableringsfas bör det vara möjligt att nyttja nämnda flyttled och reservbetesområde. Även om det skulle visa sig omöjligt att använda flyttleden så bedömer jag, vid en avvägning mellan intresset av att vindkraftsparken kan komma till stånd och intresset av att skydda flyttleden, att vindkraftsintresset bör ges företräde. Vid denna bedömning är det av vikt att det finns goda möjligheter för samebyn att flytta renarna till och från Halåns vinterbetesområde med lastbil, och att få kompensation för bortfall av bete längs flyttleden genom stödutfordring. Även för det fall att vindkraftverken skulle omöjliggöra användning av flyttleden kommer således rennäringens fortsatta bedrivande att säkerställas. Prövotidsvillkoret P 2 ska därför kompletteras på sätt framgår av domslutet. Det bör överlämnas till tillsynsmyndigheten att under prövotiden utforma närmare provisoriska föreskrifter om bl.a. hägn, utfordring och transporter av renar.

Miljödomstolens dom ska därför fastställas så vitt avser ... (därefter i enlighet med majoritetens skäl).



ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Miljödomstolen

DOM
2010-12-21
meddelad i
Östersund

Mål nr M 466-10

KLAGANDE

Jijnjevaerie sameby, 892000-5363
c/o Marianne Persson
Valsjön 4720 A, 830 67 Valsjöbyn

Ombud: Advokaterna Camilla Wikland och John Antonson
Gärde Wesslau Advokatbyrå
Kungstorget 2, 411 17 Göteborg

MOTPARTER

1. Statkraft SCA Vind AB
851 88 Sundsvall

Ombud: Advokaterna Magnus Fröberg och Camilla Husebye Becker
Fröberg & Lundholm Advokatbyrå AB
Sveavägen 17, 11 tr, 111 57 Stockholm

2. Länsstyrelsen i Jämtlands län
831 86 Östersund

ÖVERKLAGAT BESLUT

Miljöprövningsdelegationens vid Länsstyrelsen i Jämtlands län beslut 2010-01-14
i ärende nr 551-17518-08

SAKEN

Tillstånd till uppförande och drift av gruppstation för vindkraft vid Ögonfågeln i Ragunda, Strömsunds och Sollefteå kommuner

DOMSLUT

1. Miljödomstolen ändrar det överklagade beslutet beträffande
 - 1.1 tillståndet på så sätt att giltighetstiden bestäms till trettio år från den dag då tillståndet vunnit laga kraft, och
 - 1.2 villkor 2 på så sätt att det till första stycket ska läggas ytterligare en mening:
Det vid varje tid aktuella säkerhetsbeloppet för varje vindkraftverk ska årligen under verkets livstid indexberäknas efter konsumentprisindex, där året för denna dom utgör bas.
 2. Miljödomstolen avslår Jijnjevaerie samebys överklagande i övrigt.
-

Dok.Id 112660

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 708 831 28 Östersund	Storgatan 6	063-15 06 00 E-post: miljodomstolen.ostersund@dom.se	063-15 06 88	måndag – fredag 09:00-12:00 13:00-15:00

BAKGRUND M. M.

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Jämtlands län (MPD) lämnade i det överklagade beslutet Statkraft SCA Vind AB (bolaget) tillstånd enligt miljöbalken att uppföra och driva gruppstation för vindkraft vid Ögonfågeln i Ragunda, Sollefteå och Strömsunds kommuner inom ett angivet område om ca 16 km². Tillståndet omfattar en maximal uteffekt om 100 MW och maximalt 40 vindkraftverk. MPD meddelade även verkställighetsförordnande avseende nedtagande av skog för anläggande av vägar och vägarbeten.

Beslutet har överklagats av Jijnjevaerie sameby (samebyn) som även yrkat att miljödomstolen skulle meddela inhibition av verkställighetsförordnandet. Sedan bolaget återkallat sitt yrkande i denna del har förordnandet upphävts av miljödomstolen.

Miljödomstolen meddelar dom denna dag i anledning av överklaganden av sammanlagt fem beslut meddelade kring årsskiftet 2009/2010 av Miljöprövningsdelegationerna vid Länsstyrelsen i Jämtlands län respektive Västernorrlands län. bolaget har genom dessa beslut erhållit tillstånd att uppföra sammanlagt 420 vindkraftverk i sex olika vindkraftparker med en sammanlagd maximal uteffekt om 1 040 MW och en produktion om sammanlagt 2 425 GWh/år. Parkerna är belägna i relativ närhet av varandra i gränsområdet mellan de två länen. Samtliga ligger inom samebyns vinterbetesområde. Parkernas belägenhet framgår av karta, se **bilaga 1**. Miljödomstolen har tidigare, den 1 november 2010 i mål M 163-10, överprövat lämnat tillstånd för bolaget för en vindkraftpark belägen längre söderut vid Mörtjärnberget som omfattar 40 vindkraftverk med en maximal uteffekt om 100 MW.

YRKANDEN M.M.

Samebyn har yrkat i nu nämnd ordning

- 1/ att beslutet undanröjs och att miljödomstolen återförvisar ärendet till MPD,
- 2/ att miljödomstolen inte ska lämna tillstånd till den sökta verksamheten, samt
- 3/ om miljödomstolen skulle lämna tillstånd till den sökta verksamheten, att tillståndet förenas med ytterligare villkor till skydd för samebyns rennäring.

Bolaget har bestritt samebyns yrkanden. Länsstyrelsen anser att samebyns överklagande bör lämnas utan bifall.

UTVECKLING AV TALAN

1. Frågan om återförvisning:

1.1 - *på grund av bristande kommunikation*

Samebyn

MPD:s har inte beslut har tillkommit i laga ordning. Samebyn gav in ett omfattande yttrande till MPD den 22 oktober 2009. Sökandens bemötande, som inkom till MPD den 10 november 2009, kommunicerades inte omedelbart med samebyn. Först den 7 december 2009 fick samebyn av en slump kännedom om att bemötandet inkommit. Dagen efter samebyn fått kännedom om bemötandet begärde samebyn skriftligen att få yttra sig över det. Den 10 december 2009 mottog samebyns ombud en skrivelse från MPD vari det framgick att MPD ej ansåg att bolagets bemötande tillfört något nytt i ärendet. Samebyn erbjöds att ge synpunkter senast den 14 december 2009, men avstod från att göra detta eftersom samebyn ansåg att det inte fanns något skäl att bemöta det som framgick av yttrandet med anledning av att MPD ansåg att sökanden inte anfört något nytt i ärendet.

Av MPD:s beslut framgår vidare att handlingarna i ärendet har hållits tillgängliga för allmänheten fram till den 20 oktober 2009, dock har bemötandet aldrig funnits tillgängligt för allmänheten eller för samebyn.

1.2 - *på grund av bristande beredning och bristfällig MKB*

Samebyn

MPD har inte berett ärendet tillräckligt innan den fattat beslut och sökandens miljökonsekvensbeskrivning (MKB) motsvarar inte de krav som ställs på en sådan enligt miljöbalken. Även av dessa skäl ska målet återförvisas till länsstyrelsen.

Samebyn har föreslagit en rad ytterligare utredningar i sitt yttrande till MPD. Det behövs en bedömning av hur arbetet med anläggande och nedmonteringen av vindkraftverken kan förväntas påverka renarnas beteende i området, såväl tillfälligt som permanent samt både om anläggnings- och nedmonteringsarbetet sker vintertid eller

när renskötsel inte bedrivs i området. Aspekter som bör belysas är exempelvis undvikelseeffekter och anläggningsarbetets påverkan på renbetet i området samt hur renarna påverkas av utfordring under en så lång tid som kommer att krävas under detta arbete samt hur vindkraften vid drift förväntas påverka renarnas beteende i området.

Länsstyrelsen borde inte ha godkänt att sökanden delade upp sin ansökan på nu aktuellt sätt. Miljööverdomstolen har utvecklat avgränsningen av tillståndsansökningar avseende verksamhet som var tillståndspliktig enligt både 9 och 11 kap miljöbalken, se MÖD 2006:6. Samebyn anser att samma resonemang bör tillämpas när det gäller den nu aktuella frågan, dvs. om sökandens verksamhet kan avgränsas på det sätt som sökanden och länsstyrelsen valt. Att dela upp verksamheten på flera parker ska inte resultera i att sökandens sammantagna miljöpåverkan inte beaktas. Detta torde inte bara vara i strid mot Sveriges internationella förpliktelser utan även vara i strid med miljöbalken.

Samebyn begärde vidare att sökanden ska komplettera sin ansökan med ytterligare alternativa lokaliseringsförslag som innebär att renskötseln inom samebyns renskötselområde kan fortgå utan störningar. Samebyn har som ett förslag till villkor begärt att sökanden ska fastställa samebyns kostnader för renskötseln under ett normalår.

Bolaget – i anledning av 1.1-1.2

MPD:s beslut har fattats i laga ordning. Det saknas grund för återförvisning. Bolagets ansökan och miljökonsekvensbeskrivning uppfyller de krav som uppställs i miljöbalken.

Det framfördes inte nya omständigheter i bolagets yttrande av den 6 november 2009, utan yttrandet sammanfattade bolagets uppfattning. Det framgår av överklagandet att samebyn den 7 december 2009, dvs. mer än en månad före det att beslut fattades i ärendet, fick kännedom om bolagets yttrande. Bolagets yttrande har dock inte föranlett bemötande från samebyn. Av samebyns överklagande framgår, att MPD framförde till samebyns ombud att de inte ansåg att bolagets yttrande från tillförde något nytt men samebyn ändå bereddes möjlighet att bemöta yttrandet.

Samebyn måste ha delat MPD:s bedömning att ärendet inte tillfördes något nytt, eftersom de valde att inte yttra sig i ärendet. Det som samebyn framför som särskilt viktigt i bolagets yttrande är skälen för verkställighetsförordnandet. Denna fråga är överhuvudtaget inte aktuell längre eftersom bolaget har valt att återkalla sitt yrkande om omedelbart verkställighet i detta mål.

Länsstyrelsen – i anledning av 1.1-1.2

Under hösten kompletterades ärendet med nya uppgifter, vilket resulterade i att länsstyrelsen kungjorde de kompletterande handlingarna i september 2009. Handlingarna var utställda hos aktförvararen och yttranden begärdes in från remissmyndigheter, sakägaren och organisationer. De inkomna yttrandena tillsändes sökanden för bemötande. Enligt förvaltningslagen är länsstyrelsen skyldig att underrätta de som berörs om de kommit in nya uppgifter i ärendet som har bäring på prövningen. Länsstyrelsen ansåg att ärendet var färdigutrett och det inte hade kommit in nya uppgifter i och med sökandens bemötande. Ett internyttrande från rennäringsfunktionen kom in och skickades till sökanden och samebyn. Länsstyrelsen bedömde att sökandens bemötande på detta internyttrande inte tillförde några nya uppgifter. Sökandens skäl till yrkandet om verkställighetsförordnande framkom redan vid det offentliga sammanträdet.

2 Sakfrågor

2.1 Miljökonsekvensbeskrivningen

Samebyn

Som framgår av detta överklagande delar samebyn inte MPD:s åsikt att sökanden skulle ha uppfyllt de krav som skall ställas på en MKB.

Bolaget

Ansökan med MKB är kompletterad i flera omgångar och en studie över påverkan på rennäringen finns med i handlingarna och låg till grund för prövningen. Översiktsplanen tar i Ragundas fall hänsyn till påverkan på rennäringen i området.

Samebyn gör gällande att MKB:n är bristfällig, utan att närmare precisera vari bristerna skulle bestå. Bolaget kan också konstatera att samebyn i sitt yttrande den 22 oktober 2009 till MPD inte hade uppfattningen att utredningen behövde komplette-

ras. De synpunkter som lämnades på utredningen hänförde sig istället till att samebyn inte delade samtliga slutsatser i utredningen.

Länsstyrelsen

Ansökan med MKB är kompletterad i flera omgångar och en studie över påverkan på rennäringen finns med i handlingarna och låg till grund för prövningen. Översiktsplanen tar i Ragundas fall hänsyn till påverkan på rennäringen i området.

2.2 Störningar för rennäringen

Samebyn

Samtliga parter synes vara överrens om de stora störningar som uppstår för rennäringen under byggskedet. Samebyn avstår därför från att argumentera mer i denna del förutom att framhålla att samebyns villkor avseende när sökanden får utföra anläggningsarbete synes vara mer anpassat till denna verklighetsbeskrivning än vad villkoret som MPD beslutat om.

Det är högst sannolikt att renar störs av vindkraftverken även under drift, vilket innebär att renarna kommer att undvika de påverkade områdena. Det är lika sannolikt att vindkraftverken även medför störningar på områden utanför parkerna. MPD:s slutsatser att rennäringen kan existera med vindbruket är inte korrekt.

Det är fel att såsom sökanden stödjade sig på Vindrein årsrapport 1998. Den sammanlagda effekten av ingreppet i naturen, ljudet från turbinerna, den visuella effekten och ytterligare mänsklig aktivitet i området måste vägas in. Den rapport som Sökanden hänvisat till – J.E. Colman, H. Rønning, S. Efterstøl; I hvilken grad påverkar vindmølleparker beitedferd blant tamrein – är utförd i Finland, vilket medför att de berörda renarna lever under väsentligen andra förutsättningar än renar i Sverige, vad gäller kontakten med människor.

Bolaget har vidare påstått att studier i Norge stödjer hypotesen att vindkraftparker har liten eller ingen negativ påverkan på renar, t.ex. Fagrapport Reindraft, Konsekvenser av vind- och kraftledningsprosjekter på Fosen, men underlåtit att redovisa de delar som talar om det osäkra läget vad gäller vindkraftverks och andra tekniska

installationers undvikelseeffekt på renar, vindkraftparker i allmänhet och stora sådana i synnerhet.

I artikeln "Effects of Recreational Cabins, Trails and Their Removal for Restoration of Reindeer Winter Ranges" i Society for Ecological Restoration International, C. Nellemann, m.fl., 2009 konstateras att den undvikelseeffekt som mänsklig aktivitet medför för renar är proportionerlig med aktivitetens omfattning. Samebyn anser att det är rimligt att anta att detsamma gäller för vindkraftparker.

Det synes inte finnas någon studie som bekräftar MPD:s tes att förhållandena skiljer sig så kraftigt mellan skogslandskap och kalfjäll eller andra öppna landskap att de forskningsresultat avseende störningseffekter som visats i en naturtyp inte skulle ha bäring på en annan naturtyp.

MPD har i sin motivering till beslutet vänt på bevisbördan avseende den sökta verksamhetens effekt på rennäringen. Sökanden har inte visat i enlighet med 2 kap. 1 § miljöbalken att vindkraftparken inte kommer att påtagligt försvåra rennäringens bedrivande. Med anledning av att samebyn varken kommer att kunna använda snöskoter eller helikopterstöd i vindkraftsparken kommer samebyn inte kunna samla sina renar i området, varför hela Halåns vinterbetesområde blir oanvändbart. Eftersom Ögonfågeln tillsammans med Bodhögarna och Björkhöjden-Björkvattnet utgör en del av ett mycket viktigt uppsamlingsområde för samebyn är det av yttersta vikt att samebyn kan använda det helikopterstöd som behövs för att samlingsarbetet ska kunna genomföras. Ett utredningsvillkor som i efterhand kan komma att konstatera att så är fallet är inte tillfyllest. Samebyn håller cirka 2 500 renar i Halånområdet. Detta motsvarar cirka 52 procent av hela samebyns renhjord.

Det är inte heller så lätt att hitta nya alternativa betesmarker eftersom samebyarna måste ha upparbetat s.k. sedvanerätt till ett område för att kunna få bedriva vinterbete där. De stora områden som sökanden hänvisar till är troligen indelningen av Sveriges karta i områden där de olika samebyarna kan ha rätt att bedriva vinterbete. Det är dock inte så att samebyarna har upparbetat denna rätt på hela detta stora område, där bl.a. tätorter ingår, varför hela denna areal inte kan ligga till grund för en

redogörelse för hur stort vinterbetesområdet är. Alla områden är vidare inte lämpliga för renbete.

Samebyn instämmer fullständigt i sametingets bedömning att den som bäst kan avgöra när exploateringar påtagligt försvårar rennäringens bedrivande är samebyarna själva. De fyra parkerna Ögonfågnaden, Bodhögarna och Björkhöjden-Björkvattnet ligger samlade i Halånområdets uppsamlingsområde. Samebyn menar att dessa parkers samlade miljöpåverkan måste beaktas vid en bedömning av den sökta verksamhetens påverkan på rennäringen. Till detta kommer den kumulativa effekten av andra intrång i samebyns renskötselområden. Det kan därvid bl.a. konstateras att det i nuläget föreligger flera ansökningar om vindkraftparker från andra bolag i området som gränsar till Ögonfågnaden vilka kommer att ”binda ihop” denna park och Bodhögarna med parkerna Björkhöjden-Björkvattnet. MPD har inte beaktat den kumulativa effekten av befintliga och befarade intrång i samebyns renskötselområde i sitt beslut.

Bolaget

Enligt bolagets uppfattning kan rennäring och vindkraft samexistera.

Bolaget har redogjort för de vindkraftprojekt i området som varit kända under ärendets handläggning. Det är dock inte rimligt att i samband med överprövning av ett tillståndsbeslut ta hänsyn till alla planer på verksamheter i närområdet som tillkommit efter prövningen eller att utgå ifrån att inga hänsyn alls ska tas vid prövningen av dessa senare eventuella ansökningar. Tvärtom ska bolagets vindparker i området beaktas vid senare prövning av dessa planerade verksamheter.

Länsstyrelsen

Det finns inte stöd i miljöbalken för att beakta den kumulativa effekten av både befintliga och befarade intrång i samebyns renskötselområde i beslutet. Vid behandling av frågan om störning av en etablerad vindkraftspark måste beaktas att kunskapen om störningar på ren i uppförda vindkraftparker är mycket liten och störningar från annan verksamhet ofta inte är relevant i jämförelse. Studier på vildren i Alaska är inte relevant att jämföra med en mer domesticerad ren som finns i vårt län. Läns-

styrelsen ifrågasätter inte att renen störs av en etablering, dock kan störningens omfattning ifrågasättas. Huruvida hela området bortfaller under hela tiden ter sig omöjligt att kunna uttala sig om med befintligt kunskapsunderlag. Det är av stor vikt när under betesåret etableringen är tänkt att genomföras. Det går att förutse att det kommer att medföra en helt annan typ av arbetsinsats från samebyn att driva renen i och genom en vindkraftspark med kostnadsökningar som följd. Hur stora zoner som kommer att falla bort vid en etablering framstår som oklart och de angivelser som beskrivits i utredningen 5-12 km från parken ter sig också som mycket osäkra då många faktorer spelar in på zonernas storlek såsom naturens beskaffenhet, kuperat eller slätt land, alternativt renbete i närområdet etc. Länsstyrelsen delar inte uppfattningen om zonernas storlek med avseende på rennäringen, då relevant kunskap om zoner kring stora vindkraftsparker ännu inte finns, utan anser att de även kan vara betydligt mindre. Ögonfågeln ligger i ett område med en rikintresseklassad flyttled och samlingsplats för samebyn. Etableringen kommer sannolikt att få betydande inverkan på möjligheten att bedriva rennäring i området och länsstyrelsen finner inte anledning att ifrågasätta samebyns utredning i denna del. Det länsstyrelsen ifrågasätter är om förutsättningarna helt går förlorade eller om det med olika stödåtgärder skulle vara möjligt att bedriva renskötsel i området. Det kan vara bra att förtydliga provotidsvillkoret.

2.3 Hänsynsreglerna

Samebyn

I anledning av de allvarliga störningar som uppkommer för samebyns rennäring i området är de åtaganden sökanden har gjort och de villkor som föreskrivits i MPD:s beslut inte tillräckliga försiktighetsmått för att tillstånd ska lämnas till verksamheten. Mot bakgrund särskilt av hänsynsreglerna i 2 kap miljöbalken ska tillstånd därför inte lämnas för verksamheten.

Sökanden har inte fullgjort sin skyldighet enligt den s.k. lokaliseringsregeln. Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken ska för verksamheten väljas en plats som är lämplig med hänsyn till bl.a. miljöbalkens mål samt att ändamålet med verksamheten ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Den valda platsen är inte lämplig. Sökanden borde ha kunnat finna andra platser som

inte innebär problem av den dignitet som valet av den aktuella platsen medför. MPD har inte beaktat vad som anges i Vindkrafthandboken – Planering och provning av vindkraftverk på land och i kustnära vattenområden (Boverket, januari 2009) om att ”Känsliga områden som kalvningsland, samlingsområden, svåra passager, flyttleder och områden nära dessa skall undantas. Det är områdets funktion i renskötseln som avgör om det är lämpligt för vindkraft eller inte.”

Bolaget

Verksamheten är, med de villkor som har föreskrivits i tillståndet, väl förenlig med hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken och uppfyller även i övrigt de krav som uppställs i miljöbalken. Verksamheten medför, med föreskrivna försiktighetsmått, en mycket begränsad påverkan på samebyns verksamhet. Tillstånd ska därför meddelas för den sökta verksamheten. Villkoren som har fastställts säkerställer att påverkan på samebyns verksamhet blir mycket begränsad. Risken för påverkan på rennäringen är begränsad.

2.4 Frågan om avvägning av riksintressen m.m.

Samebyn

Driften av vindkraftverken innebär en störning som påtagligt försvårar för rennäringen. De villkor, försiktighetsmått och utredningar som föreskrivs påverkar inte denna bedömning. Den beslutande myndigheten bör även väga in vilket intresse som först fanns på platsen vid en intresseavvägning mellan två oförenliga intressen. Eftersom det ”första” intresset ska skyddas gäller detta skydd mot anläggandet av nya anläggningar. Detta även om den nya etableringen också skulle omfattas av ett riksintresseskydd och detta oavsett om den tidigare näringen omfattas av riksintresseskydd eller inte. Bestämmelserna om skydd för riksintresse träder således in vid ändrad markanvändning.

Eftersom områden av intresse för vindbruk och rennäring ofta sammanfaller riskerar ett synsätt som premierar vindbruket framför rennäringen att leda till att rennäringen på sikt kommer att förlora samtliga sina områden av riksintresse i vinterbeteslandet. Detta leder i sin tur till rennäringens undergång och i förlängningen samma konsekvenser för den samiska kulturen. Detta nu anförda förstärks ytterligare av att

rennäringen i tillståndsärenden inte verkar tillmätas något värde överhuvudtaget på de platser där den inte är riksintresseförklarad. Vindbruket kan förläggas på andra platser i Sverige. Rennäringen kan dock inte på motsvarande sätt upparbeta sedvanerätt på nya platser under överskådlig tid. Riksintresset för rennäringen måste därför gå före riksintresset för vindbruk.

Samebyn vill även påpeka betydelsen av de flyttleder, varav i vart fall en är utpekad som av riksintresse för rennäringen, som går mitt emellan parkerna Ögonfågeln och Bodhögarna. Flyttleden är av mycket stor betydelse för byns renskötsel. Inte bara för flyttningarna mellan vinterbeteslandet och åretruntmarkerna utan även för flyttningar inom vinterbeteslandet. Med tanke på de störnings- och spridningseffekter som samebyn menar orsakas av vindkraftverken under drift ser, samebyn det som en omöjlighet att kunna driva renhjorden mellan dessa två parker på grund av störningseffekter. I de av samebyn anförda studierna, har störningseffekter kunnat observeras inte bara i direkt anslutning till det tekniska ingreppet utan även inom ett område upp till fem kilometer ifrån detsamma. Till störningseffekten tillkommer även bullret från vindkraftverken i de båda vindparkerna. Det innebär att den riksintresseförklarade flyttleden och den enda förbindelsen mellan samebyn s vinterbetesland och åretruntmarker går förlorad vid ett uppförande av vindparkerna Ögonfågeln och/eller Bodhögarna.

I anslutning till flyttleden finns det även ett uppsamlingsområde utpekad som av riksintresse för rennäringen mellan parkerna Ögonfågeln och Bodhögarna. Samebyn anser att även detta område kommer att bortfalla för samebyn om sökanden erhåller tillstånd för någon av dessa vindparker. Även om ingen av vindparkerna inkräktar på de områden som var utpekade som av riksintresse vid MPD:s beslut är det uppenbart att dessa områden kommer att påverkas av vindkraftverken under drift.

Om länsstyrelsen menar att renarna ska lastas på lastbil och köras mellan vinterbeteslandet och sommarbeteslandet kan det på något sätt sägas vara korrekt att vindparken inte berör renskötseln. Samebyn har dock en ovillkorlig rätt att flytta till fots

genom området. Det aktuella området fungerar även som stoppland och betesområde.

Sametinget har den 16 juni 2009 meddelat ett nytt beslut om vilka områden som denna myndighet anser vara av riksintresse för rennäringen, se **bilaga 2**. Jämfört med det material som sökanden använt i sin ansökan har Sametinget nu förklarat ett betydligt större område som riksintresse för rennäringen. I stort sett hela vindparken Ögonfågeln ligger inom riksintresset för rennäring enligt Sametingets beslut. Delar av vindparken Ögonfågeln ligger numer på område som är förklarat som av riksintresse för rennäringen men inte för vindbruket. Denna utvidgning har varken beaktats av sökanden i sina kompletteringar av ansökan eller MPD.

MPD har fattat tillståndsbeslut avseende fler vindparker i samebyns område, vilket innebär att samebyns tillgång till störningsfria områden minskar. Detta ökar naturligtvis betydelsen av befintliga sådana områden. Eftersom Bodhögarna, tillsammans med Björkhöjden-Björkvattnet och Ögonfågeln, ingår i samebyns absolut viktigaste områden, är det extra viktigt att dessa områden förblir störningsfria. I motsvarande mån måste riksintresset för rennäringen i dessa områden stärkas.

I regeringsbeslut den 4 mars 2010, avseende tillåtlighetsprövning enligt 17 kap. miljöbalken av vindkraft i Markbygden, Piteå kommun har såväl miljöprövningsdelegationen i Norrbotten som Rennäringsdelegationen i Norrbotten uppehållit sig särskilt vid konsekvenserna för rennäringen genom anläggandet av vindparken. De har anfört att i det värsta tänkbara scenariot bedöms inom nämnda utredningsområde 26 procent av Östra Kikkejaure samebys vinterbetesmarker bli obrukbara. Det skulle kunna medföra att det högsta tillåtna antalet renar för samebyns del måste minskas med 1 000 av sammanlagt 4 000 djur som samebyn får hålla idag. Dessa remissinstanser har på samma sätt som samebyn utgått ifrån att hela utredningsområdet bortfaller för samebyns renskötsel och inte enbart de ytor som fundamenten tar i anspråk. Det kan även konstateras att regeringen anser att krav på kompensation för intrång och skadeförebyggande åtgärder gäller hela utredningsområdet och omkringliggande områden. Samebyn delar dock inte regeringens slutsats att rennär-

ingen inte skulle påtagligt försvåras i området. Samebyn finner det uppenbart att regeringens beslut är politiskt betingat, snarare än juridiskt.

Eftersom det enbart är samer som bedriver rennärning är det enbart samer som drabbas genom MPD:s avvägning mellan näringarna. Eftersom avvägningsfrågan mellan intressena är ett led i tillståndsprocessen och därigenom en fråga med direkt betydelse för möjligheten att bedriva näringsverksamhet i området blir MPD:s inställning diskriminerande gentemot samer som etnisk tillhörighet. MPD:s inställning strider därför mot diskrimineringsförbudet i 2 kap 10 § diskrimineringslagen (2008:567). Vidare ska det allmänna, enligt 1 kap. 2 § fjärde stycket regeringsformen, motverka diskriminering av människor på grund av etniskt ursprung. Mot denna bakgrund strider länsstyrelsens inställning i avvägningsfrågan mot lag och grundlag och ska därför inte upprätthållas.

Hänsyn vid denna bedömning måste tas till Sveriges internationella åtaganden gentemot samerna som urfolk. Enligt FN:s konvention om politiska och sociala rättigheter (ICCPR) och den praxis som FN:s kommitté för mänskliga rättigheter (MR-kommittén) har utvecklat, får ett urfolks traditionella landområde och möjligheter att bedriva sin kulturellt betingade näringsform aldrig inskränkas i sådan utsträckning att de lokalt påverkade individerna förlorar sin möjlighet att försörja sig genom sin traditionella näringsform. Då detta är ett absolut krav krävs det att det, vid varje inskränkning, utförs en utvärdering om hur stor påverkan blir för urfolket och folkets möjlighet att bedriva sin näringsform.

Artikel 27 ICCPR syftar till att tillförsäkra ett urfolk, i detta fall samerna, en möjlighet att bibehålla sina kulturella, social och politiska rättigheter, såsom de uttrycks genom folkets traditionella livsstil. Den omständighet som är mest central för att uppfylla ovan nämnda rättigheter är, enligt MR-kommitténs praxis, möjligheten att bibehålla kontroll och nyttjanderätt över traditionella landområden. Vid avgörande om en inskränkning medför ett brott mot artikel 27 används tre kriterier, varav aktivt deltagande i beslutsprocessen är endast ett av dessa tre kriterier. Det viktigaste kriteriet är dock möjligheten för ett urfolk att fortsätta bedriva sin traditionella när-

ingsform. Eftersom samebyn anser att MPD:s slutsats att vindkraftproduktion och vindkraft kan samverka är felaktig, innebär detta även att beslutet står i strid med artikel 27 ICCPR. Beslutet medför att samebyns möjlighet att bedriva sin traditionella näringsform upphör, i vart fall för ett antal av renskötselföretagen inom samebyn.

Bolaget

Bolaget delar inte samebyns bedömning att hela det centrala Halånområdet ska anses utgöra riksintresse för rennäringen. Huvuddelen av de områden där vindkraft-etablering planeras är utpekade som riksintresse för vindkraft och områdena bör bedömas som riksintresse för vindkraft. Verksamheten kommer inte, varken under anläggnings- eller driftsskede, att leda till ett påtagligt försvårande av rennäringen. Anläggningsarbetena kommer i huvudsak att bedrivas under tid då det inte bedrivs vinterbete. MPD:s bedömning att störningen inte kan anses bli så påtaglig att rennäringen inte kan bedrivas är riktig. Enligt bolagets uppfattning kan rennäring och vindkraft samexistera, jfr Regeringsrättens dom den 1 april 2010 i mål 1680-08.

Berörda kommuner har i fördjupade översiktsplaner pekat ut området som lämpligt för vindkraft. För det fall den planerade vindparken mot förmodan skulle anses leda till ett sådant påtagligt försvårande för rennäringen är bolagets uppfattning att företräde, efter en avvägning enligt 3 kap. 10 § miljöbalken, ändå borde ges åt vindkraften, jfr Regeringens ställningstagande i regeringsbeslut den 4 mars 2010, avseende tillåtlighetsprövning enligt 17 kap. miljöbalken av vindkraft i Markbygden, Piteå kommun.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen anser att riksintressena går att förena under förutsättning att kontinuerlig samverkan sker och att stora insatser görs, framförallt från exploatörens sida. De försiktighetsmått och villkor som MPD föreskrivit är tillräckliga för att intressena i området ska kunna förenas.

Det saknas stöd i lagstiftningen för att väga in vilket intresse som fanns först på platsen i en intresseavvägning mellan två oförenliga intressen. Länsstyrelsen delar

inte samebyns syn om att skyddsbestämmelserna för energiproduktion inte är tillämpliga med anledning av att det i målet är fråga om ändrad markanvändning. Länsstyrelsen tolkar beslutet så att MPD inte har gjort en avvägning enligt 3 kap. 10 § miljöbalken eftersom MPD kommit fram till att verksamheterna kan samexistera med hänsynsåtgärder. En avvägning enligt 3 kap. 10 § miljöbalken behöver därför inte återopas, dock borde en sådan avvägning göras.

Länsstyrelsen anser att man bör beakta betydelsen av flyttleder och därmed att möjlighet ska finnas att flytta till fots, markanvändningen från 2003, att det kan bli ett betydligt större och hårdare betestryck på tidigare ej hårt nyttjade områden vid uppförande av sex vindkraftsparker och att randområden och zoner kring de enskilda områdena kan vara betydande. Vidare bör beaktas att uppförande och underhåll av nya hägn, utfodringsanläggningar för utfodring på hösten och vårvintern, arbetsinsatser för extra samling och utfodring samt lastbilstransporter till och från vinterbetesområdet från fjällområdet är åtgärder som skulle minska inverkan på rennäringen.

2.5 Villkor för verksamheten

Samebyn

Villkor 2

Det är viktigt att det explicit framgår att ett återställande av det ianspråktagna området ska ske till ett fullgott vinterbetesområde för rennäringen. Samebyn är därvid inte övertygad om att säkerhetsbeloppet om 300 000 kr per vindkraftverk är tillräckligt.

Villkor 7

Samebyn hade föreslagit att sådana arbeten enbart fick ske efter samebyns explicita medgivanden. Som samebyn bedömer saken innebär samråd för det mesta att samebyn på egen bekostnad får delta i informationsmöten och att samebyns synpunkter som framförs på dessa möten inte tillmäts någon betydelse.

Villkor 8

Villkoret bör förtydligas med att vägar, fundament, el- och teleledningar ska anläggas på ett sätt som i möjligaste mån begränsar skador på rennäringen.

Villkor 14

MPD har helt bortsett från att det är samebyns renskötselområde som ska skyddas från buller. Som villkoret nu ser ut gäller det enbart vid bebyggelse. I känsliga miljöer såsom renbetesområden måste sökanden använda vindkraftverk som inte ger upphov till buller av den aktuella nivån. Det bör därvid beaktas att i stort sett hela Ögonfågeln är förklarat som riksintresse för rennäringen och att ett stort område mellan Ögonfågeln och Bodhögarna är förklarat som rastbete av riksintresse samt att det går en riksintresseförklarad flyttled i detta område. I dessa områden är det av särskild vikt att renarnas betesgång inte störs genom buller. Om det av tekniska skäl inte går att reducera bullret till en för platsen lämplig nivå är den valda lokaliseringen inte lämplig för den typen av verksamhet. Sökanden bör i vart fall lämna en redogörelse till varför vindkraftverken måste ge upphov till en sådan ljudvolym och i sin MKB redovisa alternativa tekniker för att utvinna vindkraft, exempelvis mindre verk med lägre bullernivåer, och om sådana inte väljs motivera varför de mer bullrande verken har valts. Om så inte sker bör MKB:n inte godkännas, se Högsta domstolens beslut den 10 juni 2009, mål nr T 3126-07.

Samebyn ifrågasätter även uppgiften att det inte är tekniskt möjligt att uppnå den av samebyn (och Boverket) föreslagna bullernivån. Det måste ifrågasättas att alla vindkraftverk, oavsett storlek och antal, skulle ge upphov till samma bullernivå. Sökanden bör föreläggas att utreda denna fråga.

Nytt villkor

Det saknas skydd i villkoren för den riksintresseförklarade flyttleden och uppsamlingsområdet mellan Ögonfågeln och Bodhögarna. Samebyn vidhåller att ett skyddsavstånd om fem kilometer ska upprätthållas. Inom detta område ska inga vindkraftverk få uppföras. Dessutom ska inte heller vägar, kraftledningar eller andra anläggningar få placeras inom denna skyddszon. Det kan poängteras att sökanden tidigare samtyckt till skyddsavstånd för uppsamlingsområden. Avseende vindparken

Björkhöjden-Björkvattnet kan konstateras att MPD i Västernorrland beslutat om villkor innebärande ett skyddsavstånd från flyttleden.

Utredningsvillkor U1

Sista meningen i första stycket i utredningsvillkoret bör ha följande lydelse: *Utredningen ska utmyнна i förslag till skyddsåtgärder, kompensationsåtgärder och ytterligare villkor för att försätta rennäringen i området i samma situation som om etableringen av vindkraftanläggningen inte hade ägt rum.*

Kompensationsåtgärder som vidtas efter det att skadan redan har skett är inte tillräckliga. Störningseffekterna från vindkraftverken som medför att renarna undviker parkerna med omnejd innebär att samebyn inte kan använda Halåns vinterbetesområde. Detta medför att samebyn inte kommer att kunna nyttja ett av sina fem kärnområden under minst två år efter byggskedet då utredningen ska pågå. Samebyn kommer inte heller kunna använda detta kärnområde under byggskedet. Området betas av cirka 2 500 renar vid normalår. Eftersom svårigheter kan finnas med att fastslå vad ett normalår för rennäringen är, eftersom förhållandena varierar så kraftigt år till år, finner samebyn att det är rimligt att utredningen ska fortgå i fem år innan etablering av eventuell vindkraftanläggning sker. Vad som ska ske med de renskötsel företag som tvingas avstå från vinterbete eller tvingas utfordra sina renar på konstgjord väg med mycket stora kostnader till följd under denna långa tid är oklart.

Det är inte rimligt att samebyns enskilda näringsidkare, vid etablering av konkurrerande markanvändning, ska behöva ta ansvar för utvecklingen av forskning över vilken miljöpåverkan den konkurrerande verksamheten har på samebyns verksamhet. En annan problematik med utredningsvillkoret är att störningarna för rennäringen kan komma att bli svåra att observera. Detta eftersom renskötarna i det längsta kommer att försöka undvika de med vindkraft bebyggda områdena. Orsaken till detta är för det första den spridningseffekt som kommer att uppstå i det naturliga uppsamlingsområdet. Och för det andra den svårighet som uppstår i att samla renarna om de mot all förmodan skulle ta sig in i området. En felaktig slutsats kan därför bli att inga observerbara störningar uppstår för rennäringen. Dessa störningar kom-

mer istället att bl.a. uppstå genom överbetning i andra områden, störningar och kostnader förknippade med stödutfordring samt utslakt av renar och därigenom minskad överlevnadspotential hos renskötsel företagen.

Därtill kommer de ytterst svårsmätbara störningarna för samebyn som de ”Fördjupade rennäringanalyserna” pekat på, såsom psykiska påfrestningar, risk för konflikter, tilltagande oro, ökad risk för inbördes konflikter, påverkan på den samiska identiteten, risk att den samiska kulturen mattas av och förlorad traditionell kunskap. Samebyn ser framförallt att förändringen av gruppindelningen av renskötsel företagen inom samebyn, vilka framtvingas av störningarna inom samebyns vinterbetesområden, kommer att orsaka kostnader och psykosociala konsekvenser som blir ytterst svåra att påvisa. Samebyn befärar därför att den inte kommer att kompenseras för dessa störningar eftersom det finns risk att sökanden dels anser att samebyn inte kan visa att de föreligger, dels att sökanden kommer bestrida att de uppkommit genom den sökta verksamheten.

Vidare har samebyn mycket svårt att se vilka kompensationsåtgärder som kan bli möjliga för att reparera störningarna för rennäringen. I det fall samebyns påstående om vindkraftverkens störningseffekter under drift är korrekta innebär det att vindkraftverken måste nedmonteras för att rennäringen ska kunna fortsätta ostört i området. Samebyn har svårt att se att sökanden skulle föreslå en sådan åtgärd när vindkraftverken finns på plats. Samebyn anser vidare att målsättningen för utredningsvillkoret inte tar tillräcklig hänsyn till rennäringen. MPD har använt sig av skrivningen ”minimera störningar på rennäringen” som inte är tillfyllest.

Utredningsvillkoret har inte förutsättningar att lösa problemen för rennäringen på ett sådant sätt att rennäring och vindkraftproduktion runt Bodhögarna kan samverka. Kompensationsåtgärderna måste presenteras innan tillståndet tas i anspråk för att det ska vara möjligt att bedöma om de kan lösa intressekonflikten mellan rennäringen och vindbruket. Visar det sig att kompensationsåtgärderna inte är tillräckliga ska den sökta verksamheten inte tillåtas.

Skulle prövningsmyndigheten finna att det räcker med ett utredningsvillkor, trots samebyns bestridande, anser samebyn att de till MPD föreslagna villkoren ska beaktas, jfr yttrande den 22 oktober 2009, punkterna 19.5.1 – 19.5.8 och 19.5.11.

Samebyn vill i denna del återknyta till det av sökanden anförda regeringsbeslutet den 4 mars 2010 om vindkraft i Markbygden. Av beslutet (s. 2) framgår att regeringen har begränsat tillåtligheten av verksamheten med ett antal villkor där särskilt ett är intressant för rennäringen:

”Bolaget ska, i samråd med Länsstyrelsen och berörda samebyar, upprätta ett program för och utföra undersökningar av vindkraftsanläggningens påverkan på rennäringens bedrivande. Undersökningarna, som ska bekostas av bolaget, ska avse påverkan under byggnads- och anläggningsarbetena och under driften *i jämförelse med förhållandena innan uppförandet* [Samebyns kursivering]. Programmet ska godkännas av Länsstyrelsen. Byggnads- och anläggningsarbetena får inte påbörjas innan Länsstyrelsen godkänt programmet.”

Villkoret i regeringens beslut överensstämmer till stor del med samebyns förslag på ytterligare utredningar enligt punkt 19.5.1 i yttrandet av den 22 oktober 2009. Det kan även konstateras att regeringens krav på utredning därför är betydligt mer långtgående än det som sökanden har föreslagit i ärendet och som länsstyrelsen har beslutat om.

Provisoriska villkor P2

- a/ Sökanden bör inte tillåtas utföra arbete under den tid samebyn har rätt att bedriva renskötsel i området.

Sökanden har beskrivit att samebyn kommer att ha behov av att använda området där Ögonfågeln är beläget något av de tre-fem år då byggtiden beräknas pågå. Samebyns vinterbetesgrupper använder Halånområdet, i vilket Ögonfågeln ingår, varje år. Detta innebär således att vid anläggningsarbete vintertid kommer Halånområdet inte att kunna användas av denna vinterbetesgrupp.

- b/ Samebyn ser inget skäl till varför sökanden ska få utföra byggnadsarbeten utan samebyns explicita medgivande på sätt som yrkades inför MPD:

Anläggningsarbete och nedmonteringsarbete i Jijnjevaerie samebys rensköt-selområde under perioden 1 oktober till den 30 april får enbart äga rum efter samebyns explicita medgivande.

- c/ Samebyn tillskrev sökanden i mars 2010 med anledning av att bolaget utan att förvarna samebyn hade plogat vägar i området vid Fullsjön för att kunna ta ned de vindmätningmaster som bolaget satt upp i området i anledning av de nu aktuella miljöprövningsprocesserna. Plogningen av vintervägarna utan förvarning innebar att en vinterbetesgrupps renhjord spreds över ett mycket stort område med bl.a. stora arbetsinsatser för samebyn till följd. I sitt svar angav bolaget att plogning av vägar är en helt normal åtgärd och att bolaget inte avsåg att erbjuda samebyn någon ersättning. Bolaget kunde bara beklaga om plogningen eventuellt har orsakat merarbete för samebyns del. Samebyn anser att sökanden genom sitt agerande i plogningsfrågan tydligt har visat hur bolaget ser på samverkan och vilka insatser det är berett att vidta. Som ett resultat saknar samebyn nu det förtroende för sökanden som krävs för att en samverkan mellan parterna ska kunna ske.

- d/ Prövotidsföreskriften avseende utfodring bör ha följande lydelse: *Under anläggningstiden ska bolaget tillse att utfodring av samebyns renar äger rum under hösten vid samebyns hagar i anslutning till året-runt-markerna eller annat lämplig plats som samebyn anvisar. Utfodringen ska dimensioneras till att avse det högsta fastställda renantalet för samebyn och ska maximalt äga rum under tre månader per höst.*

Under anläggningstiden ska bolaget tillse att utfodring av samebyns renar äger rum under våren i Halånområdet. Utfodringen ska dimensioneras till att avse 2 500 renar och ska som minst äga rum under två veckor och som längst under fyra veckor per vår.

Bolaget ska tillhandahålla komplettering av samebyns hagar i anslutning till året-runt-markerna, eller annan lämplig plats som samebyn anvisar, genom anläggande av lastningsanläggning, förvaringsbodar, fodersilos och fodersta-

tioner. Utformningen av anläggningarna ska ske i samråd med samebyn. Anläggningarna ska vara färdigställda senast vid den tidpunkt då samebyn behöver använda dem under den första hösten under anläggningstiden.

Bolaget ska tillhandahålla en samlingsanläggning med hagar och lastningsanläggning, en förvaringsbod, en silo och foderstationer i Halånområdet. Utformningen av anläggningen ska ske i samråd med samebyn. Bolaget ska svara för underhåll av dessa anläggningar. Anläggningarna ska vara färdigställda senast vid den tidpunkt då samebyn behöver använda dem under den första våren under anläggningstiden.

Bolaget ska tillse att det tecknas djurförsäkringar som ska ge samebyn ersättning till livdjursvärde om fler än 0,1 procent av samebyns renar per månad dör eller blir så sjuka att de måste avlivas på grund av utfordringen.

Bolaget ska svara för veterinärkontroll av samebyns renar samt uppföljning och dokumentation av utfordringen.

Utfordringsvillkoret har som syfte att kompensera samebyn för att reservbetesområdet inte kan användas under anläggningstiden. Utfordring ska ske med pellets, hö och renlav. Om bolaget anser att det är lämpligt att samebyn svarar för det faktiska utfordringsarbetet bör det stå fritt för parterna att överenskomma under vilka villkor detta ska ske, vilket i så fall förutsätter, förutom kompensation för samebyns arbetsinsatser, bl.a. att bolaget tillhandahåller arbetshjälpmedel i form av lyftar och speciella kälkar för att renskötarna ska undvika arbetsskador. Skyldighet för bolaget att svara för försäkring för renar är på grund av den risk som föreligger vid långvarig utfordring. Av samma skäl måste bolaget tillse att erforderlig veterinärkontroll utförs samt att en uppföljning och en dokumentation sker avseende detta stora utfordringsprojekt. Detta kan förslagsvis ske genom Sveriges Lantbruksuniversitet.

- e/ Villkoret om vegetationsskiktet bör ha följande lydelse: *Sökanden ska genom att spara vegetationsskiktet i området återställa det efter det att anläggningsarbetena är utförda.*

Parterna synes vara överens om de allvarliga störningarna för rennäringen under byggtiden. Mot bakgrund av den internationella rättens krav på effektivt deltagande torde det heller inte räcka med att enbart ge samebyn information. Större underhåll ska förläggas sommartid. För att möjliggöra renarnas betesro är det nödvändigt att den mänskliga aktiviteten i området minimeras under den tid området får användas av rennäringen.

För att undvika skador i mark där inga fundament, vägar eller andra anläggningar uppförs, ska vegetationsskiktet på dessa ställen sparas och återställas. Prövotidsutredningen utgör inte något skydd för rennäringen främst på grund av villkorets utformning, dvs. att man i efterhand försöker utreda hur rennäringen har påverkats utan att först ha fastställts hur rennäringen bedrivs innan intrånget.

Nytt provisoriskt villkor (P3)

Frågan om renflyttningar i området under anläggningstiden bör regleras enligt följande: *Bolaget ska under anläggningstiden tillse att flyttning av samebyns renar ska ske från året-runt-markerna till vinterbetesområdet på hösten och från vinterbetesområdena till året-runt-markerna på våren. Flyttningarna ska avse 2 500 renar i vardera riktningen.*

Den sträcka som renarna ska flyttas uppgår till ca 24 mil enkel väg. Om bolaget anser att det är lämpligt att samebyn svarar för det faktiska flyttningsarbetet bör det stå fritt för parterna att överenskomma under vilka villkor detta ska ske.

Bolaget

MPD:s beslut är riktigt. De villkor som har fastställts säkerställer att påverkan på samebyns verksamhet blir mycket begränsad. Om det finns skäl att fastställa ytterligare krav på försiktighetsmått eller kompensationsåtgärder kommer det att finnas

möjlighet att föreskriva sådana kompletterande krav efter två respektive fyra år från det att tillståndet togs i anspråk. Kraven på hänsyn gentemot rennärningen går längre än i något annat liknande tillståndsärende.

Betr. villkor 2

Bolaget anser att den ekonomiska säkerheten om 300 000 kr är tillräcklig för att återställa det ianspråktagna området till ett fullgott vinterbetesområde. Det bör även beaktas att det område som ska återställas utgör en helt obetydlig del i förhållande till samebyns vinterbetesområde. Även i förhållande till den normala skogsavverkning som sker måste den framstå som oväsentlig.

Betr. villkor 7

MPD:s bedömning att utformning av villkor 7, dvs. att förslagen till väg- och ledningsdragningar, placering av uppläggnings- och uppställningsytor ska föregås av samråd, är enligt bolagets uppfattning rimlig.

Betr. villkor 14

Det är inte tekniskt möjligt att uppnå 35 dB(A) i anslutning till vindkraftverken såsom samebyn gör gällande. Det av MPD föreslagna riktvärdet är i enlighet med praxis.

Betr. utredningsvillkor U1

Bolaget föreslog ett antal försiktighetsmått baserade på utredningen i ärendet och MPD har även föreskrivit försiktighetsmått för att begränsa eventuella störningar som provotidsföreskrift. Under en provotid ges sålunda möjligheter att utreda behovet av och möjliga åtgärder för ytterligare begränsa påverkan. Samebyns förslag till utfodring och flytt av renar är inte acceptabel. Sammanfattningsvis är MPD:s utformning av utredningsvillkoret och provotidsföreskrifterna riktig. Föreskrivna krav innebär att samebyns intressen tillgodoses så långt som är rimligt.

Betr. provotidsvillkor P2

a/ Anläggningsarbetena kommer i huvudsak att bedrivas under tid då det inte bedrivs vinterbete. MPD:s bedömning att störningen inte kan anses bli så på-

taglig att rennäringsen inte kan bedrivas är riktig.

- c/ Det stämmer att bolaget den 17 februari 2010 lät ploga vägar inför nedtagning av mätmaster. Sedan bolaget vid möte den 4 mars 2010 fått information av samebyn om att plogningen hade medfört problem fördes en dialog med samebyn för att minimera påverkan på renskötseln. Bolaget avstod även från att ta ned masterna under den period då samebyn hade renar i området. Bolaget avser också att, i enlighet med de villkor som har föreskrivits, föra en dialog med samebyn för att förhindra att liknande problem uppkommer framgent.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen anser att MPD beaktat påverkan på renskötseln i utredningsvillkor U1 och att det är bättre att föreskriva om utredningsvillkor istället för att direkt fastställa försiktighetsmått.

Betr. provotidsvillkor P2

- b/ Att föreskriva att anläggnings- och nedmonteringsarbeten endast ska få ske efter samebyns explicita medgivande skulle mot bakgrund av att länsstyrelsen anser att de utpekade riksintressena går att förena innebära en stor inskränkning i tillståndet för verksamheten.
- d/ I utredningsvillkoret U1 framgår att länsstyrelsens yttrande till MPD daterat den 24 november 2009 bör tas som utgångspunkt vid utredning vad gäller förslag till slutliga villkor. Det kan vara bra att förtydliga provotidsvillkoret i denna del genom att precisera det med utgångspunkt från länsstyrelsens nyss nämnda yttrande.

2.6 Giltighetstid för tillståndet

Miljödomstolen har berett parterna möjlighet att yttra sig avseende frågan om tidsbegränsning av tillståndet.

Samebyn har uppgivit: Skälet till att frågan inte berörts i överklagandet är att den egentligen spelar en underordnad roll eftersom tidsbegränsningen inte löser den

direkta skadan för rennäringen. Om miljödomstolen skulle meddela tillstånd för bolaget bör tillståndet i första hand tidsbegränsas till tio år och i andra hand till 25 år. Den första tidsgränsen är beräknad med utgångspunkt från den tid som samebyn skulle kunna överleva med reducerat renantal och färre renskötsföretag. Den andra tidsgränsen avser verkens uppskattade tekniska och ekonomiska livslängd.

Bolaget har uppgivit att det inte finns skäl att tidsbegränsa tillståndet. I vart fall bör tiden inte sättas under 30 år. Miljööverdomstolens praxis visar att det som talar för ett tidsbegränsat tillstånd är att verksamheten har stor påverkan på omgivningen. När frågan varit uppe till bedömning har det inte ansetts att det funnits skäl att tidsbegränsa tillstånd för vindkraft, jfr Miljööverdomstolens dom 2007-10-25 i mål M 300-07. I detta fall finns det, såsom MPD angivit, omständigheter som talar mot en tidsbegränsning, såsom exempelvis att verksamhetsutövaren under tillståndets avslutande tid inte gör investeringar i anläggningar som kan leda till effektivare energianvändning.

Länsstyrelsen har förklarat sig vidhålla MPD:s beslut.

BEVISNING M.M.

Miljödomstolen har hållit muntlig förhandling i målet. Denna förhandling har även omfattat mål M 145-10 berörande Björkhöjden-Björkvattnet och mål M 471-10 berörande Bodhögarna.

På samebyns begäran har vittnesförhör ägt rum med professor Öje Danell, Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala, vilken även avgivit sakkunnigutlåtande.

Fria partsförhör har ägt rum med samebyns ordförande Marianne Persson samt renskötaren Nils Thomas Persson. De har uppgivit bl.a. följande: Samebyn har över 50 medlemmar med sammanlagt nio aktiva renskötsföretag. De omsätter sammanlagt ungefär 8-10 miljoner kr per år. Efter slakt brukar vinterhjorden uppgå till ungefär 4 800 renar uppdelat på fem vinterbetesgrupper. Förflyttning till vinterbetesområdena sker vanligtvis på traditionellt sätt genom att renarna vandrar längs flyttlederna. Vindkraftparken Ögonfågeln liksom den västerut belägna parken Bodhögarna

ligger på var sin sida om en flyttled i den norra delen av det vinterbetesområde som nyttjas av samebyn, Halåns vinterbetesområde. Ögonfägnaden används som reservbete. Området mellan parkerna, som är format som en gryta, används även som övernattningsland och/eller som bromsland, dvs. som ett naturligt stopp då renen vandrar till/från fjällen. Det är ödsligt med relativt lite störningar och lite skogsvägar, vilket är till fördel för renskötseln.

Åtgärder i form av byggnationer, människor, fordon, buller etc. medför antingen att renen flyr från området eller att den undviker att gå in i önskat område. De kan då exempelvis blandas med en annan samebys renar, vilket medför merarbete med att först samla ihop renarna och sedan skilja dem i två hjordar. Perforerar man ett område med störningsmoment – t ex med ett spindelnät av vägar – är det nästan omöjligt att driva dem i en viss riktning eftersom renar har en tendens att springa längs vägarna vid flykt. Det kan även hända att en del av hjorden stannar inom vindkraftparken medan huvudhjorden skingras. Återsamlingen försvåras då av att man måste dela upp renskötarna i olika grupper och genom att man inte kan använda helikopter i parkerna. Om det då är en hjord på 2 000 renar är det ibland svårt att få ihop tillräckligt med personal för att kunna sköta ihopsamlingen. För mycket störningar i eller i närheten av flyttleden medför att den inte har tillräckligt ”drag” – dvs. renen stannar och förstår inte att den ska fortsätta vidare; det måste finnas en naturlig dragningskraft i landskapet. Det går inte att tvinga en renhjord dit den aldrig har varit.

DOMSKÄL

Frågan om förutsättningar föreligger för återförvisning

Samebyn, som företrätts av yrkesverksamma ombud, har av MPD beretts tillfälle att yttra sig över bemötandet. Oberoende av hur MPD beskrivit innehållet i bolagets bemötande borde samebyn – för det fall den ansåg behov föreligga av att avge yttrande – ha avgivet ett sådant. Den omständigheten att den valde att inte göra det kan då inte tolkas på annat sätt än att den delade MPD:s uppfattning.

Samebyn har vidare hos MPD begärt att bolagets ansökan ska kompletteras med ytterligare utredningar. Bolaget har kompletterat MKB:n. Miljödomstolen anser att

miljökonsekvensbeskrivningen med den fördjupade rennäringsanalysen samt de övriga utredningar som gjorts uppfyller kraven i miljöbalken.

Miljödomstolen finner sammanfattningsvis – med beaktande jämväl av vad samebyn i övrigt anført om bristande utredning hos MPD – att samebyns yrkande om återförvisning ska avslås.

Miljökonsekvensbeskrivningen

Miljökonsekvensbeskrivningen kan med de ytterligare utredningar som gjorts i målet godkännas och läggas till grund för prövningen.

Tillåtlighet

Samebyn har som grund för sitt yrkande om att bolaget inte ska erhålla tillståndet anført att vindkraftsverksamheten kommer att medföra störningar för rennäringen under såväl anläggnings-/avvecklingsfasen som driftfasen, och att de beräknade störningarna är av sådan omfattning att de hotar samebyns möjligheter att bedriva rennäringsverksamhet och därmed även deras möjligheter att såsom urfolk försörja sig genom sin traditionella näringsform.

Anläggande av vindkraftparker inom vinterbetesområde försvårar för renverksamheten i flera avseenden. Miljödomstolen anser dock att den inverkan som sker under anläggningstiden får – med beaktande av föreskrivna försiktighetsmått – anses så begränsad att det saknas skäl att på denna grund bifalla samebyns yrkande.

Vid bedömningen av hur driften av en vindkraftanläggning påverkar rennäringen anser miljödomstolen inledningsvis att dessa störningar typiskt sett inte behöver vara av så stor omfattning som samebyn hävdar. Det föreligger förvisso påverkan som medför bl.a. undvikelseeffekt hos renen men denna är inte total. Trots att det sedan ett flertal år uppförts ett flertal vindkraftsanläggningar inom områden som omfattas av renbetesmarker föreligger det ännu inte några vetenskapliga eller andra rapporter som entydigt visar att renar i alla situationer alltid undviker just vindkraftparkerna. Härav följer då den – inte helt oväntade – slutsatsen att det är flera faktorer som i olika grad och beroende på de lokala förutsättningarna avgör om re-

nar uppfattar en anläggning som en störning och i så fall på vilket sätt, såsom bl.a. anläggningens utförande, omfattning, vilket slag av område (betesområde, flyttled, bromsland etc.) som anläggningen uppförs på, närhet till andra störningskällor etc. Närvaron av människor får bedömas vara av förhållandevis större betydelse än flera andra faktorer.

Vindkraftparken Ögonfågeln medför påverkan på renverksamheten i två avseenden; dels genom närheten till den flyttled som leder in i Halåns vinterbetesområde (jämte övernattningsland och bromsland) och dels genom att området används som reservbete av samebyn.

Flyttleden är utpekad som riksintresse för rennäring enligt 3 kap. 5 § miljöbalken, vilket innebär att området bör skyddas från sådana förändringar som skulle påtagligt försvåra näringens bedrivande. Den närmare innebörden av begreppet har av lagstiftaren förklarats utesluta bagatellartad påverkan och i övrigt åsyfta sådana åtgärder som kan ha en bestående inverkan eller som tillfälligt kan ha en mycket stor negativ inverkan på det aktuella intresset (prop. 1985/86:3 sid 161).

Området är även utpekad som riksintresse för energiproduktion enligt 3 kap. 8 § miljöbalken. Främjande av produktion av förnyelsebara energikällor är viktigt för att nå de krav som ställs på Sverige med anledning av EU:s klimatåtagande och de nationella planeringsmålen för vindkraft som antagits av Sveriges riksdag (prop. 2001/02:143, 2005/06:143 och 2008/09:163).

Av 3 kap. 10 § miljöbalken följer att om ett område enligt 5–8 §§ är av riksintresse för flera oförenliga ändamål, ska företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Det är således dessa kriterier som ska användas vid avvägningen mellan de olika intressena och inte några tidsmässiga aspekter. Syftet med avvägningen mellan de olika intressena skulle försvinna om det ”första intresset” automatiskt ska skyddas, såsom samebyn anser, vid avvägning gentemot intressen hänförliga till nya anläggningar.

Avståndet mellan vindkraftsparkerna Ögonfågeln och Bodhögarna är ca tre km. Miljödomstolen anser att vad som framkommit i målet inte ger stöd för påståendet att den ovan nämnda undvikelseeffekten skulle vara så stor på nu aktuella avstånd att flyttleden jämte övernattnings- och bromsland inte skulle kunna användas även efter det att anläggningarna tagits i drift. Ögonfågeln kan således inte på denna grund anses påtagligt försvåra rennäringens bedrivande.

Vad härefter gäller själva Ögonfågeln har samebyn framhållit att Sametinget beslutat om utvidgning – såvitt avser nu aktuell del av renbetesområdet – av det för rennäringen riksintresseförklarade området till att omfatta i stort sett hela vindkraft-parken. Bolaget har bestritt att hela det centrala Halåområdet ska anses utgöra riks-intresse för rennäringen.

Sametinget är numera den myndighet som på sätt som anges i 2 § förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden m.m. har att bedöma områden som är av riksintresse enligt 3 kap. 5 § miljöbalken för rennäringen. Miljödomstolen har därför att utgå ifrån att huvuddelen av området är att anse som riks-intresse jämväl för rennäringen.

Anläggande av vindkraftspark inom vinterbetesområde försvårar renverksamheten, bl.a. genom minskade möjligheter till att driva renar i önskad riktning på grund av bl.a. vägdragningar, plogningar och att det inte går att använda helikopter. Med beaktande av områdets relativa litenhet och att det används huvudsakligen som reservbete, bedömer miljödomstolen dock denna inverkan som relativt begränsad. Det bör gå att förena de båda verksamhetsformerna, speciellt med hänsyn till föreskrivna försiktighetsmått. Anläggningen bedöms således inte påtagligt försvåra rennäringens bedrivande.

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) m.m.

Samerna åtnjuter status av ursprungsfolk och nationell minoritet i Sverige. Samerna och rennäringen omfattas således av det skydd som följer av artikel 27 ICCPR. Miljödomstolen har konstaterat att det inte föreligger hinder enligt miljöbalken mot att

bevilja bolaget tillstånd till uppförande av vindkraftsparken. Fråga i målet är då hurvida ett tillstånd till vindkraftsparken står i strid med nämnda artikel.

MR-kommitténs tre krav, utifrån tolkningen av artikel 27 ICCPR, innebär att minoritetens medlemmar ska tillförsäkras effektivt deltagande i beslut som rör dem, att deras traditionella näring ska förbli ekonomiskt hållbar och inte tillintetgöras samt att ett omfattande samrådsförfarande äger rum.

Miljödomstolen finner inte att tillståndet till vindkraftsparken är så omfattande och ingripande att det – även sammantaget med eventuellt tillstånd till de vindkraftsparker som berördes vid ovanstående muntliga förhandling och med beaktande av vad som anförs nedan beträffande villkoren – kan anses medföra sådana olägenheter att förutsättningarna att bedriva rennäring blir ohållbara och att samerna därigenom förnekas rätten till sitt kulturliv. Innan ansökan till vindkraftsparken inlämnades genomförde bolaget ett omfattande samrådsförfarande med allmänheten och berörda samebyar. Samebyarna har även deltagit i den fördjupade rennäringssanalysen och kunnat agera som sakägare i processen hos MPD - och nu även inför miljödomstolen. Samebyn har enligt miljödomstolen därmed tillförsäkrats ett effektivt deltagande såväl i samrådsförfarandet såsom i beslutsprocessen. Tillståndets inverkan på rennäringen inom samebyn kan inte anses ha medfört sådana olägenheter som innebär en kränkning av artikel 27 ICCPR.

Samebyn har vidare anfört att MPD:s beslut strider mot diskrimineringsförbudet i 2 kap. 10 § diskrimineringslagen och 1 kap. 2 § fjärde stycket regeringsformen eftersom det endast är samer som bedriver rennäring vilket i sin tur medför att det är enbart samer som drabbas genom MPD:s avvägning mellan näringarna.

Bestämmelserna om riksintressen i 3 kap. miljöbalken är i första hand avvägningsregler för situationer då samhället har väsentliga intressen att bevaka från markpolitiska utgångspunkter – varav rennäringen är ett av dessa intressen. Det faktum att det enbart är samerna som kan bedriva rennäring kan inte i sig utgöra skäl för etnisk diskriminering utan missgynnande måste ha skett med hänsyn till etniskt ursprung. Det har inte i målet framkommit något som talar för att avvägningen skulle ha skett

med utgångspunkt i etnicitet. Miljödomstolen anser således inte att MPD:s beslut har tillkommit i strid med regeringsformen eller diskrimineringslagen.

Förutsättningarna för att bevilja bolaget tillstånd till vindkraftpark vid Ögonfågna-den är således uppfyllda. Samebyns andrahandsyrkande kan därför inte vinna bifall.

Villkor

Vid ovan redovisad bedömning återstår att pröva vad samebyn yrkat i tredje hand om att tillståndet ska förenas med ytterligare villkor.

Villkor 2

Samebyn har uttryckt tveksamhet om att det av MPD fastställd beloppet kommer att vara tillräckligt vid en framtida återställningssituation. Med hänsyn till de uppenbara svårigheter som följer av att bedöma framtida ekonomiska förhållanden – i synnerhet ju längre framåt de ligger – bör ställda säkerheter på något sätt värdesäkras; det får anses vara ett notoriskt faktum att penningvärdet försämras i vart fall på lång sikt. Såvitt framgår av utredningen i målet är det nu aktuella värdet beräknat med hänsyn till dagens kostnadsläge. Säkerheten bör då indexregleras med utgångspunkt i dessa kostnader.

Tidsbegränsning av tillståndet

Genom samebyns yrkande bl.a. om att miljödomstolen inte ska lämna tillstånd till den sökta verksamheten, har miljödomstolen möjlighet att överpröva hela tillståndet med föreskrivna villkor. Miljödomstolen gör den bedömningen i enlighet med vad länsstyrelsen anfört inför MPD att tillstånd för förevarande slag av verksamheter normalt bör tidsbegränsas av flera olika skäl, dels på grund av att den tekniska livslängden för vindkraftverken brukar anges till omkring 30 år, och dels för att möjligheterna till en förutsättningslös prövning av villkoren vid en eventuellt fortsatt verksamhet är större vid en ny tillståndsprövning jämfört med omprövning enligt 24 kap miljöbalken. Tidsbegränsningen kan lämpligen bestämmas till just 30 år.

Övriga yrkanden om villkorsändringar

Vad samebyn yrkat i övrigt föranleder inte miljödomstolen att göra ändring i det överklagade beslutet.

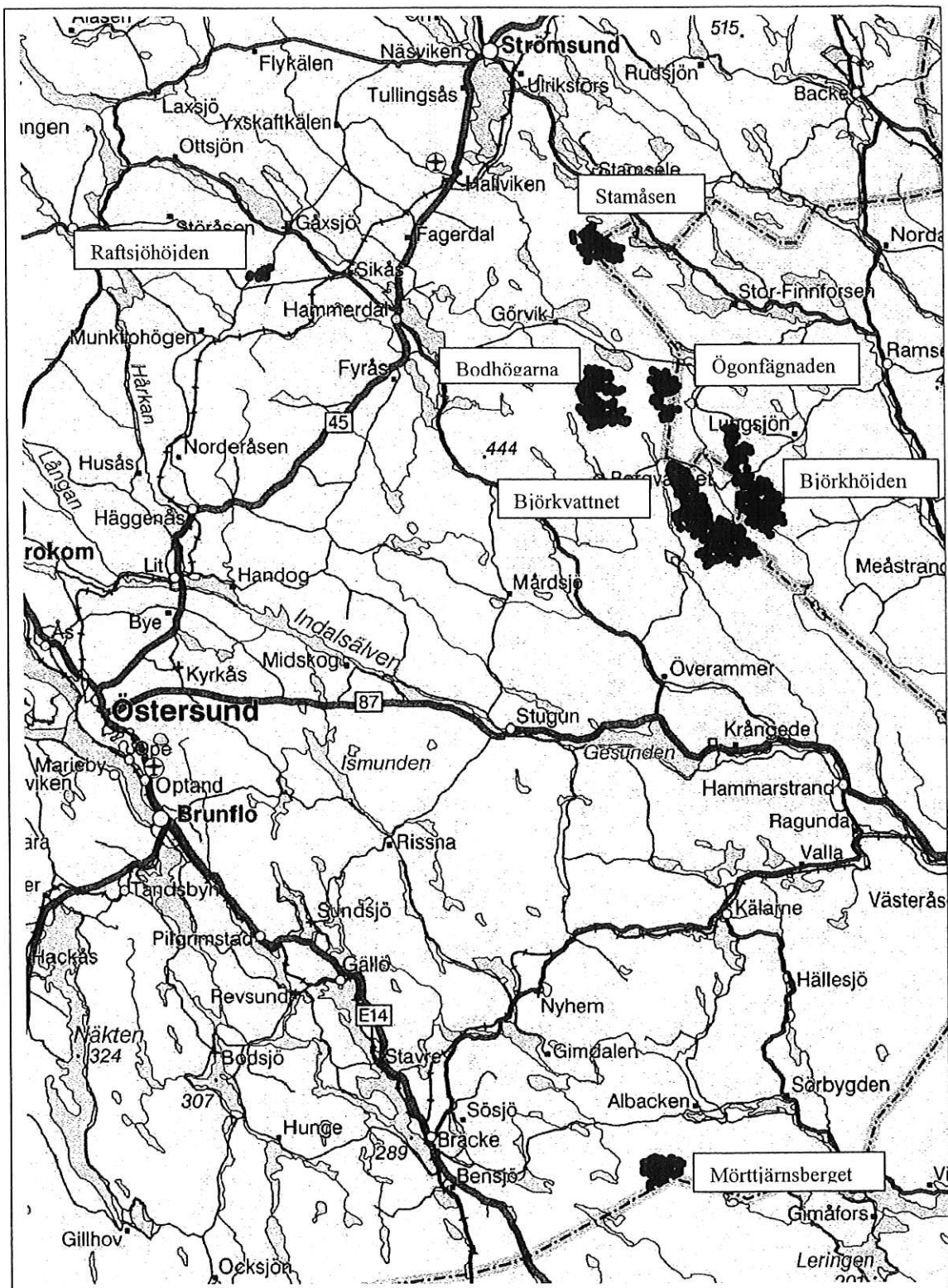
HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 3 (DV 427)

Överklagande senast den 11 januari 2011. Prövningstillstånd krävs.

På miljödomstolens vägnar

Ingemar Olofsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Ingemar Olofsson, ordförande, och miljørådet Ove Eriksson samt sakkunniga ledamöterna Siv Reuterswärd och Erik Marell. Föredragande har varit beredningsjuristen Paulina Rautio.



Utredningsområdenas lokalisering, detalj.



SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR ÖVERKLAGANDE - DOM I MILJÖMÅL

Den som vill överklaga miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Svea Hovrätt, Miljööverdomstolen.

Överklagandet ska ha kommit in till miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till miljödomstolen och måste ha kommit in till miljödomstolen **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. **Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.**

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Miljööverdomstolen meddelar **prövningstillstånd**. Miljööverdomstolen lämnar prövningstillstånd om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas,
2. anledning förekommer till ändring i det slut som miljödomstolen har kommit till, eller
3. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står miljödomstolens avgörande fast. Det är därför

viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om

1. den dom som överklagas med angivande av miljödomstolens namn samt dag och nummer för domen,
2. parternas namn och hemvist och om möjligt deras postadresser, yrken, personnummer och telefonnummer, varvid parterna benämns klagande respektive motpart,
3. den ändring av miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
4. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende miljödomstolens dom enligt klagandens mening är oriktig,
5. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud. Om klaganden anlitar ombud ska ombudet sända in fullmakt i original samt uppge namn, adress och telefonnummer.

Ytterligare upplysningar lämnas av miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.